

אתה הראש - אתה אחראי

איך הפך הכהן הגדול לאחראי על רצח בשוגג,
ומה ניתן ללמוד מכך על אחריות ההנהגה הרוחנית לעם

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

כרשת מטות-מסעי

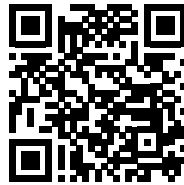

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לזכות
הרב יוסף וזוגתו מרת יעל
מיכאלשוילי
ומשפחתם שיחיו

[לתרומה ולהקדשת שיעור לחץ כאן](#)

או סרוק את הברקוד

לפרטים נוספים ויצירת קשר פנו באימייל: INFO@JEWISHINSIGHTS.ORG

למערכי שיעור נוספים בקרו באתר שלנו: WWW.JEWISHINSIGHTS.ORG

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל יסוצקי
אדמיניסטרציה | לוי שמטוב

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפטו, טקסס
הרב דוד גולדברג - טאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב. בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שוויץ

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז
עימוד | לוי אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב אלכסנדר
גרישין
עימוד | ת. וולף

משרד השלוחים
י"ר | הרב גדליה שמטוב
פיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה | הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב לוי שייקביץ
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי' במומבאי, הודו

© Published and Copyright 2025
by Shluchim Office International

תוכן השיעור

5. א. ערי מקלט לרוצחים.....

התורה מצווה שאדם שהרג את חברו בשוגג יימלט לעיר מקלט ובכך ינצל מקרוב משפחת ההרוג העלול להורגו כנקמה (מקור 1). החינוך מביא שלשה טעמים לעונש הגלות (מקור 2).

7. ב. עד מתי עונש הגלות?.....

משך השהות בעיר המקלט הוא עד מיתת הכוהן הגדול. (מקור 3) מסיבה זו היו אימהות הכוהנים מספקות לרוצחים בגדים ומזון כדי שלא יתפללו על בנם שימות (מקור 4).

מדוע מקשרים את שחרור הרוצח, למיתת הכהן הגדול? מסביר רש"י:

א. תפקידו של הכוהן להשרות שכינה ולהוסיף חיים בישראל. לעומתו הרוצח גרם את ההיפך, אין זה ראוי שיימצאו יחד. ב. הכהן הגדול היה צריך להתפלל שלא תתרחש תקלה חמורה כזו (מקור 3).

יש המפרשים את הפירוש השני ברש"י כך: הכוהן הגדול נושא באחריות לרוצח, משום שלא התפלל כראוי על עם ישראל. בתור עונש על כך, מתפללים הגולים למותו כדי להשתחרר מעיר המקלט, וזהו עונשו של הכוהן הגדול.

שואל הרבי: הלוא רש"י לא מזכיר כלל שהרוצח יתפלל למות הכהן הגדול? וכמוכ, לגרום לרוצחים להתפלל למות הכהן הגדול "אין אלו דרכי התורה האמיתית".

9. ג. מדוע הגלות היא עד מות הכהן?.....

פירושו של רש"י נועדו להסביר שתי שאלות מרכזיות:

א. מטרת ערי המקלט היא להגן על הרוצח בשוגג מפני גואל הדם. אם כן, מה משתנה כאשר הכוהן הגדול נפטר? ב. מטבע הדברים, תחושת הזעם של גואל הדם שוככת עם הזמן, כדברי רבקה ליעקב (מקור 5). אם כן, מדוע קישרו את עונש הגלות למות הכהן הגדול, שיכול להימשך שנים רבות?

ההסבר:

הגליית הרוצח לעיר המקלט אינה רק אמצעי הגנה לרוצח, אלא נועדה לעונש וכפרה על עצם מעשה ההריגה. וכשמת הכהן הגדול, מיתתו מכפרת על עוון הרצח. כפי שמצינו שמיתת שצדיקים מכפרת (מקור 6), ולכן אז הוא רשאי לשוב לביתו.

מדוע דווקא מיתתו של הכהן מכפרת, ולא כל צדיק אחר? מסביר רש"י, שלכהן הגדול יש את הכח והאחריות להתפלל על כך שדבר כזה לא יתרחש. וכיון שזה קרה, הכהן נושא באחריות חלקית למעשה. ולפיכך, דווקא מותו של הכוהן הגדול מהווה כפרה על החטא.

מכאן לומדים מסר חשוב על אהבת ישראל. הכוהן הגדול הוא האדם הנעלה ביותר, והרוצח נחשב לשפל שבאדם. ובכל זאת שניהם תלויים זה בזה. מכאן אנו למדים על גודל ערכה של אהבת ישראל והאחריות ההדדית בין כל חלקי עם ישראל.

בתוך מערכת המשפט של התורה מופיע מוסד ייחודי של ערי מקלט שנועד לטפל במקרים של הריגה בשוגג. התורה רואה באדם שהרג בשוגג אחריות למעשיו, ושולחת אותו לגלות בעיר מקלט כדי לכפר על מעשיו. אולם הוא לא עושה זאת לבד. בשיעור שלפנינו נלמד על חלקו המרכזי של הכהן הגדול בכפרת הרוצח בשוגג, ונגלה כיצד אהבת ישראל יוצרת קשר עמוק ומיוחד בין שני אנשים הנראים לכאורה רחוקים בתכלית זה מזה.

השיעור לפרשת מטות-מסעי

חלקים משיחת שבת פרשת מטות-מסעי היתשליד

לקוטי שיחות חלק ל"ג, עמוד 206

בעיבוד קל

א. ערי מקלט לרוצחים

עיר מקלט היא אחת ממצוות התורה, שאינן קיימות באופן דומה בשום מסגרת משפטית או דתית אחרת. הנה דוגמה להמחשה: אדם סייע לחברו להעביר מקרר. במהלך המעבר המקרר החליק להם מהידיים, נפל על ראשו של זה שסייע לבעל המקרר, והרגו על המקום. זה מקרה קלאסי של גרימת מוות ברשלנות. כעת נתאר לעצמנו כי בעל המקרר אשם באופן מלא. הוא היה אמור לקשור את המקרר היטב, אך משום מה לא עשה זאת. מה דינו?

החוק המשפטי אינו מחמיר עם הורג בשגגה. הענישה בחוק הישראלי היא בין חודשים ספורים לשלוש שנות מאסר, בכפוף לרמת הרשלנות. אולם התורה מציגה משנה מקורית בסוגיה.

מצד אחד, התורה רואה את מעשה ההריגה בחומרה רבה, וההורג חייב למות על מעשהו; הוא התרשל בצורה חסרת אחריות למותו של אדם שני, ובתמורה צריך למות בעצמו. לא מדובר¹ באסון טבע שלא היה יכול להימנע, אלא ברשלנות חמורה שהייתה יכולה להימנע, אם היה נוקט במעט זהירות והערכה לקדושת החיים (ראה הערה 1). מסיבה זו מותר לקרוב משפחת הנרצח לגאול את דמו ולנקום את מותו.

מצד שני, הרוצח יכול להגן על עצמו מעונש המוות באמצעות בריחה לעיר מקלט. עליו לגלות אל אחת משש ערי המקלט שהיו קבועות בארץ ישראל המגנות עליו מעונש מוות. כל עוד הוא שהה בתחום עיר המקלט, אסור לגואל הדם לפגוע בו, ואם פגע בו – נחשב לרוצח. אך אם הרוצח בשגגה יצא משם – אפילו לרגע אחד, מכל סיבה שהיא – מותר לגואל הדם להורגו על המקום.

מקור 1 ספר במדבר, פרק ל"ה, פסוקים ט"ו-י"א, ט"ז, כ"ב-כ"ז

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: פִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן אֶרְצָה כְּנָעַן. וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים, עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם, וְנָס שָׂמָה רֹצֵחַ – מִכֹּה נֶפֶשׁ בְּשִׂגְגָה. וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִגָּאֵל, וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עֲמֹדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט.

לתלמיד
עמ' 3

וְאִם בְּכָלֵי בְרָזָל הִפְהוּ וַיָּמָת – רֹצֵחַ הוּא, מוֹת יוֹמָת הָרֹצֵחַ.

וְאִם בְּפֶתַע בְּלֹא אֵיכָה הִדְפוּ, אוּ הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל פְּלִי בְּלֹא צְדִיקָה... וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מִבְּקֶשׁ רָעָתוֹ. וְשִׁפְטוֹ הָעֵדָה, בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גָּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה. וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גָּאֵל הַדָּם, וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׂמָה, וַיָּשָׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל, אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ.

וְאִם יֵצֵא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוֹס שָׂמָה. וּמִצָּא אֹתוֹ גָּאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ, וַרְצַח גָּאֵל הַדָּם אֶת הָרֹצֵחַ – אֵין לוֹ דָם".

מצוי ברוב מאורעות בני אדם, ודינו שהוא פטור מן הגלות ואם הרגו גואל הדם נהרג עליו...
הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות והרגו בעל הבית בשגגה – פטור מן הגלות [שזה קרוב לאונס ולא היה צריך לחשוב שאדם יכנס לחצרות]...
אבל אם היה משלשל את החבית ונפלה על חבירו והרגתה... גולה. [שהיה צריך להרחיק אנשים מאתר הבניה, ואם כן זו רשלנות].

1. הרמב"ם מדגיש כי לא כל רשלנות מחייבת מוות ובריחה לעיר מקלט. ישנן שתי רמות: (א) שגגה הקרובה לאונס שהוא פטור לגמרי, כמו אדם שנסע באוטו וחס ושלום, ילד קפץ אל תוך הכביש בלי שהיה סיפק בידו לראותו. (ב) שגגה הגילה (רשלנות) שהייתה יכול להימנע עם יתר זהירות, ולכן הוא חייב מוות. הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ו' הלכות ב', ג', י"א, י"ב:
יש הורג בשגגה והעלמה גמורה... ודינו שיגלה לעיר מקלט וינצל...
יש הורג ותהיה השגגה קרוב לאונס, והוא שיארע במיתת זה מאורע פלא שאינו

הכנת ערי המקלט

ה' ציווה על משה לבחור שש ערים, ולהפכן לערי מקלט. העיר הדרומית שנבחרה הייתה סמוכה לחברון; הצפונית הייתה קדש, אשר שכנה בין צפת וחיפה של ימינו; ובאמצע הייתה העיר שכם. במקביל לשלושתן, מוקמו שלוש ערי המקלט בעברו המזרחי של הירדן. המיקום² נבחר כדי לאפשר לכל תושבי הארץ נגישות שווה אל ערי המקלט.

נגישות הייתה מוטיב מרכזי בהכנת ערי המקלט. הכביש שהוביל אליהן היה רחב ידיים במיוחד בתקן של אותה תקופה. בעוד רוחב כביש ראשי היה שש עשרה אמות (כשמונה מטרים), רוחב הכביש לעיר מקלט היה צריך להיות כפול: שלושים ושתיים אמות³ (כשישה עשר מטרים)!

גם תוואי הדרך תוכנן במיוחד עבור הנמלט. עמקים הושוו וגבעות שוטחו כדי להקל על מנוסתו. במידה ונהר חצה את הדרך, בנו מתקני הדרכים גשר מעליו⁴. בצמתים מרכזיים, הוצבו תמרורים עם השילוט 'מקלט', 'מקלט', שהכוונו את הנמלט בדרכו; ואחת לשנה, באמצע חודש אדר, נערכה בדיקה מקיפה כדי לתקן את הדרכים.

בנוסף לשש ערי המקלט העיקריות, כל ארבעים ושמונה הערים שהיו שייכות לשבט לוי, יכלו אף הן להגן על אדם שהרג בשוגג⁵.

מי בורח לעיר מקלט?

המטרה העיקרית של ערי המקלט הייתה להגן⁶ על ההורג בשוגג, אולם בפועל, הן שימשו כיעד אליו כל רוצח היה נמלט – בין אם עשה זאת בשוגג או בזדון⁷.

לאחר שהרוצח הגיע לעיר המקלט, היה בית הדין שולח שליחים להביאו למשפט. שליחים אלו היו גם מגנים עליו בדרך מפני גואלי הדם. אם נפסק כי הרצח היה במזיד, היו הדיינים שופטים אותו בהתאם. אם המוות נגרם בשוגג, היו השליחים משיבים אותו לעיר המקלט.

מדוע נענש הרוצח בגלות?

מקור 2 ספר החינוך, מצווה ת"י

מִשְׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה, לְפִי שְׁעוֹן הַרְצִיחָה חָמוּר עַד מָאֹד, שְׂבָה הַשְּׁחַתַּת הָעוֹלָם, עַד שְׂאֲמְרוּ זְכוּרֵנוּם לְבִרְכָה (רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש ד, ט), שֶׁהַהוֹרֵג נֶפֶשׁ בְּמִזִּיד, אֶפְלוּ עָשָׂה כָּל הַמִּצְוֹת אֵינּוּ נֶצֶל מִן הַדִּין, שְׂנֵאָמֵר (משלי כח, יז): "אָדָם עֹשֶׂה בְדָם נֶפֶשׁ, עַד בּוֹר יָנוּס, אֵל יִתְמַכּוּ בּוֹ". וְלָכֵן רָאוּי לְמִי שֶׁהָרַג אֶפְלוּ שׁוֹגֵג, מִכִּיּוֹן שְׂבָאֵת תְּקִלָּה גְדוֹלָה כְּזוֹ עַל יְדוֹ, שֶׁיִּצְטָעַר עָלֶיהָ צָעַר גְּלוּת, שֶׁשִּׁקוּל כְּמַעַט כְּצָעַר מִיָּתֵהּ שְׂנֵפֵרֵד הָאָדָם מְאוּהָבָיו וּמְאַרְץ מוֹלְדָתוֹ, וְשׁוֹכֵן כָּל יָמָיו עִם זָרִים.

וְעוֹד יֵשׁ תְּקוּן הָעוֹלָם בְּמִצְוָה, כְּמוֹ שְׂבָאֵר הַכְּתוּב, שֶׁיִּנְצֵל עִם זֶה מִיָּד גּוֹאֵל הַדָּם לְכָל יִהְרָגְנוּ עַל לֹא חָמַס כְּכַפְּיוֹ, שֶׁהָרִי שׁוֹגֵג הִיָּה.

וְעוֹד תּוֹעֵלֶת בְּדָבָר, לְכָל יִרְאוּ קְרוֹבֵי הַמִּכָּה אֶת הָרוֹצֵחַ לְעִינֵיהֶם תְּמִיד בְּמִקּוֹם שֶׁנֶּעֱשְׂתָה הָרָעָה, וְכָל דְּרָכֵי הַתּוֹרָה נֶעֱמ.

לתלמיד
עמ' 3

1. לערי הלויים היה צריך להתכוון במפורש שנכנס כדי להציל את נפשו. בנוסף, הנמלט לערי הלויים היה מחוייב לשלם דמי שכירות, בשונה משאר ערי המקלט.
2. למעט מקרים חריגים. ראה משנה תורה לרמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ששי.
3. תלמוד בבלי מכות, ט, ב; י, ב.

4. תלמוד בבלי מכות, ט, ב. משנה תורה הלכות רוצח ושמירת הנפש, ח, ז.
5. תלמוד בבלי בתרא, ק, ב.
6. משנה תורה הלכות רוצח ושמירת הנפש, ח, ה-ו.
7. אולם, בעוד שעירי מקלט רגילה הצילה גם את הנכנס אליה בטעות, הנמלט

ב. עד מתי עונש הגלות?

מקור 3א ספר במדבר, פרק ל"ה, פסוק כ"ח

הגולה היה שווה בעיר מקלט תקופה שאינה קצובה בזמן, ו'משתחרר' רק לאחר מות הכהן הגדול⁸. אם הגולה מת קודם למיתת הכהן הגדול, הוא היה נקבר בעיר המקלט, ולאחר מיתת הכהן הגדול, ניתן היה להעביר את קברו לעיר אחרת⁹.

לתלמיד עמ' 4
פי בעיר מקלטו יושב עד מות הכהן הגדול, ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרצח אל ארץ אחרת.

מקור 4 תלמוד בבלי, מסכת מכות, דף י"א, עמוד א'

לתלמיד עמ' 4
לפיכך אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו.

מכיון שהתורה קישרה את שחרור הגולים, עם מות הכהן הגדול, מספרת הגמרא, שאמו של הכהן הגדול הייתה נודדת לעיר המקלט ומספקת לגולים מזון ובגדים, כדי שלא יתפללו על בנה שימות, כדי שישתחררו. ישנם המפרשים שהיא קיוותה לפנק אותם כל כך, עד שלא רק שלא יתפללו למותו – אלא אף יתפללו שיאריך ימים.

מדוע מקשרת התורה את שחרור הגולים עם מותו של הכהן הגדול? רש"י נותן לכך שני הסברים:

מקור 3ב רש"י, במדבר, פרק ל"ה, פסוק כ"ח

לתלמיד עמ' 4
עד מות הכהן הגדול. שהוא בא להשרות שכנה בישראל ולהאריך ימיהם, והרוצח בא לסלק את השכנה מישראל ומקצר את ימי החיים, אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול.

לפי ההסבר הראשון, אדם כזה שקיצר חיי אדם, לא ראוי לו שיתהלך חופשי, ויוכל להיות בפני הכהן הגדול. משום שהכהן מאריך חיי עם ישראל ומשרה עליהם את השכנה על ידי עבודת הקודש בבית המקדש, ואדם זה, עשה בדיוק ההיפך.

אולי אפשר לדמות זאת להלכה, שאסור שברזל יונף על אבן מאבני המזבח, משום הברזל מקצר ימיו של אדם, ואילו המזבח נברא להאריך ימיו של אדם:

משנה, מסכת מידות, פרק ג', משנה ד'

ומביאים משם אבנים שלמות, שלא הונף עליהן ברזל, שהברזל פוסל בנגיעה... שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם, והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, אינו בדין שיונף המקצר על המאריך.

המשך הפירוש רש"י (במדבר, פרק ל"ה, פסוק כ"ח)

לתלמיד עמ' 4
דבר אחר – לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחריו.

8. במדבר, לה, כג.
9. משנה תורה הלכות רוצח ושמיירת הנפש, ז, ג. דין זה חל גם על רוצח שלא

להעניש את הכהן הגדול?!

כתבו המפרשים¹¹, שלפירוש השני ברש"י - "לפי שהיה לו להתפלל כו" - כוונת הכתוב "וישב בה עד מות הכהן הגדול" היא, ש"הכהן הגדול דבר אחר - לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תאָרע תקלה זו לישראל בְּחַיָּו. נענש... על שלא התפלל"¹².

לתלמיד
עמ' 4

ולכאורה יש לתמוה: היכן מרומז בכתוב ובדין של "וישב בה עד מות הכהן הגדול" שיש כאן עונש על הכהן הגדול? ומהו העונש לכהן הגדול¹³ בזה שהרוצח צריך לישוב בעיר מקלטו עד מות הכהן הגדול?¹⁴

יש מפרשים¹⁵, ש"לפי שלא התפלל הכהן גדול כו", לכך חייבה אותו התורה לזה שישב בעיר מקלטו עד מות הכהן הגדול, ויצטער שלא יוכל לשוב לשבת לביתו כל זמן שהכהן גדול חי, ומתוך כך יתפלל הוא על מיתת הכהן גדול, ותתקבל תפלתו ויקבל הכהן הגדול את עונשו... ויתמנה אחר... ולא תהיה עוד תקלה בישראל".

לתלמיד
עמ' 5

ולכאורה דוחק גדול לפרש כן בלשון רש"י, שלא הזכיר כלל (אפילו לא ברמז) שהרוצח יתפלל על מיתת הכהן גדול. ואם זוהי כוונת רש"י - הווה ליה לפרשה.

וגם תוכן הפירוש - שהטעם שאמרה תורה "עד מות הכהן הגדול" הוא כדי שהרוצחים יתפללו למיתתו של כהן גדול - תמוה מאד, ובלשון הגור אריה "אין אלו דרכי התורה האמיתית".

11. שפ"ח כאן. מפרשים שנסמנו בהערה 12 ועוד.

12. ל' השפ"ח.

13. בפשטות י"ל שעצם הענין שמקשרים עונש הרוצח (ענין אינו רצוי כלל) עם (מצב) הכהן הגדול ה"ז עונש עבורו (ע"ד רש"י בשלח טז, כח). אבל אי"ז טעם על ישיבת הרוצח בעיר מקלט עד מות הכה"ג (שלכן פ"י המפרשים, שכוונת הכתוב

שהכה"ג מת על שלא התפלל כו', בבפנים).

14. ראה גם משכיל לדוד כאן.

15. לבוש על פרש"י כאן. וראה גם גו"א, חי' ופי' מהרי"ק (על פרש"י), מלאכת הקודש. ועוד.

ג. מדוע הגלות היא עד מות הכהן הגדול?

<< הרבי

הכעס נרגע לאחר ימים

זה שרש"י הביא כאן את הטעמים על ישיבת הרוצח בעיר מקלטו "עד מות הכהן הגדול", אינו סתם לדרוש את טעם הכתוב, אלא לתרץ קושיא בכתובים כאן¹⁶:

לתלמיד
עמ' 6

הדין של "וישב בה עד מות הכהן הגדול", בא בהמשך למה שנאמר לפני זה "והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם והשיבו אותו גו' אל עיר מקלטו". ותמוה, לכאורה: מהי השייכות בין ההצלה מיד גואל הדם ל"מות הכהן הגדול" - אם עיר מקלט היא מפני שהרוצח מוכרח להגנה מגואל הדם, מה ישתנה בזה ועד לביטול ההכרח - על ידי מיתת הכהן גדול?¹⁷

ועוד זאת:

על דרך הפשט, החשש מנקמה - "פן ירדוף... יחם לבבו"¹⁸ - נמשך זמן לא ארוך, וכמובן מסיפור יעקב ועשו¹⁹, שאף ש"וישטום עשו את יעקב" ורצה להרוג את יעקב (מפני דבר שנעשה לו בעצמו) - מכל מקום אמרה רבקה ליעקב "ברח לך אל לבן גו' וישבת עמו ימים אחדים (מועטים²⁰) עד אשר תשוב חמת אחיך".

מקור 5 ספר בראשית, פרק כ"ז, פסוקים מ"א-מ"ה

וַיִּשְׁטֹם עֵשָׂו אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרִיחַ אֲשֶׁר בְּרָכוּ אָבִיו, וַיֹּאמֶר עֵשָׂו בְּלִבּוֹ: יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִי וְאֶהְרֹגָה אֶת יַעֲקֹב אָחִי. וַיִּגְדַּל לְרִבְקָה אֶת דְּבָרֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגְּדָל, וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן, וַתֹּאמֶר אֵלָיו: הִנֵּה עֵשָׂו אָחִיךָ מִתְנַחֵם לְךָ לְהַרְגֶּךָ.

לתלמיד
עמ' 6

וְעַתָּה בְנֵי שְׁמֵעַ בְּקִלִּי, וְקוּם בְּרַח לְךָ אֶל לְבָן אָחִי חַרְנֵה. וַיִּשְׁבֹּתָ עִמּוֹ יָמִים אַחָדִים, עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב חַמַּת אָחִיךָ. עַד שׁוּב אֵף אָחִיךָ מִמֶּךָ, וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לוֹ, וְשָׁלַחְתִּי וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם, לָמָּה אֲשַׁפֵּל גַּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד?"

<< הרבי

ועל אחת כמה וכמה בנידון דידן, הורג נפש בשגגה (ש"לא אויב לו ולא מבקש רעתו"²¹), וגואל הדם הוא רק קרוב של הנרצח - שלאחרי ימים אחדים בודאי תשוב חמתו ולא יחם לבבו נגד ההורג נפש קרובו ובשגגה²².

לתלמיד
עמ' 6

ואם כן תמוה: מכיון שישבת הרוצח בעיר מקלטו היא להציל אותו מנקמת גואל הדם (וכמובן

19. תולדות מ, מא-מה.

20. מפרש רש"י שם, מד. ברש"י ויצא (כט, יח), ד"שבע שנים הם ימים אחדים שאמרה לו אמו". ויתירה מזו - עשו רצה להורגו גם כשחזר יעקב מבית לבן (ר"פ וישלח). אבל שם המדובר בעשו ששונא בלאה"כ את יעקב (וראה רש"י וישלח לג, ד) משא"כ בנד"ד.

21. פרשתנו לה, כג. וראה גם פ' שופטים שם, ד. שם, ו.

22. וראה רמב"ן פרשתנו לה, לא.

16. גם י"ל, כי בנד"ד - העונש לישב בעיר מקלט עד מות הכה"ג - ה"ז דין תמוה, שאין העונש (זמן הישיבה בעיר מקלט) שווה מדור לדור, וכן בדור (כה"ג) אחד עצמו - בין רוצח לרוצח (וראה ספורנו, באר התורה (בס' הואיל משה לבעמח"ס משה משה) ועוד פרשתנו כאן), ולכן מוכרח רש"י לפרש שזה שייך לכהן גדול.

17. ובמור"ג (ח"ג פ"מ) שעי"ז תנח דעת גואל הדם. ע"ש. וכ"ה ברלב"ג ואברבנאל כאן. ועוד.

18. פ' שופטים יט, ו.

גם מתחילת הפרשה²³ "והיו לכם הערים למקלט מגואל ולא ימות הרוצח" - מדוע מאריכים את ישיבת הרוצח בעיר מקלט זמן רב כל כך "עד מות הכהן הגדול"?

זה לא בגללו, זה בגללך

ולתרץ שאלה זו מביא רש"י שני פירושים המסבירים שחובת ישיבתו (המוארכת) של הרוצח בעיר מקלט אינה (בעיקרה) מפני חשש נקמה מצד גואל הדם, אלא זהו (גם ועיקר) ענין בפני עצמו, המוטל על הרוצח בגלל מעשה הרציחה שלו - לפירוש הראשון מפני ש"אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול", ולפירוש השני מפני שרק אז - במיתת הכהן גדול - מתכפר עונו.²⁴

הרבי מסביר, שעיקר הסיבה שעל הרוצח נפש בשגגה מוטל החיוב לשהות במרחב מוגן בעיר מקלט היא בעיקר בגלל הדין המשפטי המרחף על הרוצח. ניתן היה לחשוב בטעות שהשהייה בעיר המקלט היא רק לצורך הגנתו מפני התקף הזעם של גואל הדם שמחפש את נקמת הדם, אבל אז היה ניתן להסתפק בשהות שם בפרק זמן קצר יחסית. אריכות הזמן במקום עד פטירת הכהן הגדול מוכיחה שיש משהו מעבר להגנה מפני תגובת המשפחה. מסתבר שזהו מעין עונש וכפרה על עצם המכשלה הגדולה שנגרמה ממעשיו של הרוצח, גם אם מדובר בשגגה.

כעת ניתן לברר מדוע תקופת ריצוי עונשו חופף לחיי הכהן הגדול ששימש בעת רשלנותו הפושעת.

ויש לומר ההסברה בזה: לתלמיד
עמ' 7

לעיל בפרשת חוקת²⁵ כתב רש"י ש"מיתת צדיקים מכפרת".

מקור 6 ספר במדבר, פרק כ' פסוק א'

וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מְדַבְּרֵי צָן בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיָּשָׁב הָעָם בְּקֹדֶשׁ, וַתָּמַת שָׁם מֵרִיב וַתִּקְבַּר שָׁם. לתלמיד
עמ' 7

רש"י

וַתָּמַת שָׁם מֵרִיב. לָמָּה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת מֵיַתַּת מֵרִיב לְפֶרֶשֶׁת פֶּרָה אֲדָמָה? לֹמַר לָךְ, מֵה קָרְבָּנוֹת מִכִּפְרִין, אִף מֵיַתַּת צְדִיקִים מִכִּפְרַת (מועד קטן כ"ח):

<< הרבי

ומזה מובן גם בנדון דידן, שמיתת כהן גדול מועילה לכפר על עון הרוצח²⁶. אלא שקשה ליה לרש"י - מהי השייכות המיוחדת בין חטא זה של הורג נפש בשגגה למיתת כהן גדול דוקא (ולא צדיק אחר²⁷)? ולכן פירש רש"י "לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו כו'", והיינו שמניעת תקלה זו שייכת לתפילת כהן גדול דוקא, ומכיון שיש בכהן גדול גרם לתקלה זו (שלא התפלל כו'), לכן פועלת מיתתו להשלים זה ולכפר תקלה זו, עונו של הרוצח²⁸.

25. כ, א.

26. ראה גם באר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן בשם הרלב"ג (וברלב"ג עה"ת פרשתנו שלפנינו ליתא). ש"ך עה"ת כאן, ובגמ' מכות (יא, ב) מיתת כהן הוא דמכפרא. וראה חדא"ג מהר"ל שם.

27. וכקושיית הבאר מים חיים. בפשטות י"ל כי מצינו אצל הכה"ג שמכפר על כל ישראל (נסמן בהערה 3. וראה ראב"ע ועוד כאן). אבל עדיין צריך ביאור, מדוע מקשרים זה עם מיתת הכה"ג (ואינו פועל כפרת הרוצח בחייו ע"י עבודתו)? ולכן מסתבר לומר שקשור עם ענין של חסרון מצד הכה"ג.

28. וכן משמע בבחי' כאן, דמרו"ל (מכות שם, א) ש"הי לו לבקש רחמים על בני דורו כו" הוא טעם על שמיתת כה"ג מכפרת על הרוצח. ואולי זוהי גם כוונת הראב"ע כאן.

23. פרשתנו לה, יב.

24. בשיחה, ממש"ך הרבי להבהיר שאלה שיכולה לצוץ:

"זוה שנאמר כאן (בתחילת הכתוב) 'הוצילו גו' הרוצח מיד גואל הדם', אין הכוונה שהחשש הוא (רק) פן יחם לבבו של גואל הדם ויהרוג אותו מצד נקמה - אלא שה'הצלה' היא מהריגה שמצד הדין, 'אין לו דם' (פרשתנו לה, מ). כלומר: מכיון שאם הרוצח יוצא מעיר מקלטו ומצא אותו גואל הדם אמרה תורה (כהמשך הכתובים כאן) (פרשתנו לה, מ) ('ורוצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם' - נמצא, ששייכתו בעיר מקלטו היא שמציילתו שלא ירצח(וראה לקמן סעיף ה)).

וזהו גם הטעם שבפרשתנו כאן סתם הכתוב 'הוצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם' ולא פירש הכתוב - כמו בפ' שופטים (פ' שופטים יט, 1) - שזהו מפני החשש ד'פן... יחם לבבו' דהגואל - כי בפרשתנו אין המדובר (רק) מפני חשש נקמה, אלא מפני הריגת הרוצח בדין."

הרבי מחדש, שעל פי הידוע שפטירת צדיק מכפרת על עוונות מסוימים שנעשו בדורו, הרי גם בעניינינו, פטירת הכהן הגדול מהווה כפרה על מעשיו של ההורג בשגגה.

נשאלת השאלה, מדוע דווקא פטירת הכהן הגדול מכפרת עליו ולא פטירת צדיק אחר? על זה מוסיף ומבאר רש"י שאת העוון הספציפי הזה יכול היה הכהן למנוע באם היה מתפלל שתקלה זו לא תתרחש. וכיון שמקרה מצער זה אכן קרה, הכהן נושא באחריות מסוימת. ולכן דווקא בפטירתו של הכהן, מתכפר העון לגמרי ונשלמת הכפרה. ובדרך ממילא מסתיימת תקופת ריצוי עונשו של הרוצח בשגגה.

מקור 7 תו"מ חלק ל ע' 182 תשנ"א חלק שני

בשיחה נוספת, הרבי מסביר יותר את 'אשמתו של הכהן הגדול, בכך שתקלה כזו יכולה להתרחש בזמן כהונתו.

וזהו ש"סנהדרין ההורגת אחד בשבוע (פעם אחת בשבע שנים) נקראת חובלנית" – ולכאורה אינו מובן: כיון שמדובר אודות סנהדרין כשרה, אם כן, מדוע מגיע להם שיקראו "חובלנית", בה בשעה שלא עשו אלא על פי ציווי התורה?

לתלמיד
עמ' 7

אך הענין הוא, שכיון שבהיותם סנהדרין היה יכול לקרות בימיהם שאחד מישראל יעבור על חטא שענשו משפט מות, הרי זו הוכחה שבדקות דדקות יש אצלם ענין זה, ולכן נקראים "חובלנית".

לתלמיד
עמ' 8

ועל דרך המבואר במפרשים בנוגע למכה נפש בשגגה שצריך לנוס לעיר מקלט ולישב בה "עד מות הכהן הגדול". ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו". ולכאורה אינו מובן: מהו קישור הענינים? וכי משום שהכהן גדול מת במקומו בירושלים, נפטר הרוצח מהכפרה שעל ידי הגלות לעיר מקלט!?

אך הענין הוא, שענינם של הכהנים בראשותו של הכהן גדול הוא כמו שכתוב "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל", וכיון שלמרות זאת היה ענין של מכה נפש אפילו בשגגה, הרי זו הוכחה שאצל הכהן גדול יש ענין הדורש כפרה, ולכן, ב"מות הכהן הגדול", שמיתה מכפרת, היינו, שנתכפרה אצלו הנקודה שהיתה קשורה עם מכה נפש בשגגה, אזי נתכפר גם לרוצח, "וסר עונך וחטאתך תכופר", ולכן יכול לשוב לאחוזתו.

הרבי מחדד כאן, שפטירתו של הכהן הגדול, מכפרת על הנקודת אשמה שלו במקרה המצער, וכשזה מתכפר, אז בדרך ממילא מתכפר גם לרוצח, ולכן הוא יכול לחזור הביתה.

כולם קשורים לכולם

ומכל זה יש ללמוד הוראה נפלאה בענין אהבת ואחדות ישראל:

לתלמיד
עמ' 8

כהן גדול הוא הדרגה הנעלית ביותר שבעם ישראל, ומכה נפש בשגגה הוא הדרגה הפחותה ביותר [דמכה נפש במזיד הרי עונשו מיתה ואיש מת הוא, אבל בין הנשארים בחיים אין למטה מהורג נפש בשגגה, שלכן רק בו מצינו עונש גלות²⁹].

ומלמדנו הכתוב - שגם הם (שני הקצוות שבבני ישראל) תלויים זה בזה, עד שתלתה התורה כפרת מכה נפש זה עם הכהן גדול, כי זהו ענינו של הכהן גדול - אוהב ישראל, כמו שמצינו באהרן כהן גדול שהיה "אוהב³⁰ (אפילו) את הבריות".

29. ששקול כמעט כצער מיתה (היונך מצוה תי).
30. אבות פ"א מ"ב. וראה תניא פ"ב.

מכיון שפינחס השיב את חמתו של הקב"ה בכך שעורר את היהודים לתשובה – שנשאר לנצח – לכן קיבל שכר שממשיך לנצח. ואילו משה, שהשיב את חמתו של ה' על ידי תפילה – מלמעלה למטה, ובאופן זמני – לא קיבל שכר נצחי לזרעו.

ההוראה

ההוראה מזה בעבודה בפועל:

לתלמיד
עמ' 8

יש כאלה שחיותם היא בעניני הנשמה - תורה ותפלה כו', אבל אינם מסורים לעבודה עם ה"מטה", שעניני הגוף יהיו חדורים בקדושה.

או באופן כללי יותר: מי שכלפי עצמו פועל בכל הענינים, לא רק בעניני הנשמה, אלא גם בעניני הגוף ואפילו בחלקו בעולם - ברם הוא נשאר בארבע אמותיו הפרטיות, ועם הזולת וה"חוץ" אינו מתעסק.

יש לדעת שסדר עבודה שכזה אינו תמיד בר קיימא. אמנם בשעה שהוא עוסק בעניני הנשמה הוא נמצא במעמד ומצב של רוממות, אבל אחר כך, כאשר הוא בא במגע עם עניני העולם, הרי לא זו בלבד שאינו מעלה אותם, אלא אדרבה, הם, רחמנא לצלן, פועלים בו ירידה והגשמה.

וכן הוא גם בנוגע לכללות ה"מטה" ו"חוץ": בשעה שהוא נמצא בארבע אמותיו הרי הוא בשלימות, אבל אם מזדמן לו מצב שבו הוא מוכרח לבוא במגע עם העולם, עם ה"חוץ", עלול ה"חוץ" להורידו חס ושלום ממדרגתו.

ולכן הדרישה מיהודי היא, שיחד עם העבודה הפנימית בעניני הנשמה, יתעסק גם עם ה"חוץ", עד לחוץ שאין למטה ממנו, שאף הוא יהיה כלי למעיונות התורה ומצוות.

לתלמיד
עמ' 9

חלקים משיחת שבת פרשת מטות-מסעי, ה'תשל"ד
לקוטי שיחות חלק ל"ג, עמוד 206
בעיבוד קל

נקודות מפתח

- אדם שהרג את חברו בשוגג נמלט לעיר מקלט, ובכך הוא מוגן מידי גואל הדם שיכול להורגו כנקמה. משך השעות בעיר מקלט היא עד מות הכוהן הגדול.
- שואל הרבי:
א. לכאורה, מטרת ערי מקלט היא להגן מפני גואל הדם. מה משתנה בעניין הזה כאשר הכוהן הגדול נפטר?
- ב. מטבע הדברים חמת זעמו של הגואל שוככת עם הזמן. מדוע עונש הגלות נקבע בצורה שיכול להימשך שנים רבות כל-כך עד מות הכוהן הגדול?

לתלמיד
עמ' 9

ההסבר:

- הסבר העניין מצוי בדברי רש"י המבאר ששיבת הרוצח בעיר מקלט איננה רק בתור אמצעי הגנה מפני הרוצח, אלא נועדה כעונש וכפרה עבור הרוצח בשגגה.
- אלא שעונשו מסתיים עם מות הכהן הגדול משום ש"מיתת צדיקים מכפרת". ומכיוון שהכהן נושא באחריות חלקית לרצח, לכן דוקא מותו מהווה כפרה לאותה עברה.

צידה לזון

הכהן הגדול הוא האדם הנעלה ביותר, והרוצח נחשב לשפל שבאדם. ובכל זאת שניהם תלויים זה בזה. מכאן אנו למדים על גודל ערכה של אהבת ישראל והאחריות ההדדית בין כל חלקי עם ישראל.